Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy
ISSN 1896-8333 nr 12(3)/2014

Małgorzata Ciesielska
Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie
e-mail: m.ciesielska755@wp.pl

Rodzaje, formy i cykl przemocy w rodzinie

STRESZCZENIE

Przemoc w rodzinie jest problemem społecznym, który dotyka podstawowej komórki społecznej, jaką jest rodzina. Ludzie doznają przemocy niezależnie od statusu społecznego, wykształcenia, posiadanych pieniędzy, majątku. Przemoc „to zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie przeciw członkowi rodziny, naruszające prawa i dobra osobiste, powodujące cierpienie i szkody".

Stosowanie przemocy jest zjawiskiem dość powszechnym i istniejącym w wielu społeczeństwach. Pojawia się zawsze tam, gdzie istnieją nierówne relacje. Prowadzone przez różne instytucje statystyki nie do końca odzwierciedlają ogrom tego problemu. Ofiary często nie zgłaszają problemu, nie widząc możliwości jego rozwiązania – ze strachu, z obawy przed napiętnowaniem społeczeństwa, w którym ciągle funkcjonują mity na temat przemocy.

Niniejsza praca przedstawia rodzaje przemocy z wyróżnieniem przemocy fizycznej, przemocy psychicznej, przemocy seksualnej oraz ekonomicznej. Opisuje formy przemocy i skutki powyższego zjawiska. W celu zapoznania się z problematyką zostały opisane również trzy fazy charakteryzujące cykl przemocy w rodzinie.

Słowa kluczowe: przemoc, rodzina, dobra osobiste.

Przemoc jest jednym z najbardziej niepokojących zjawisk współczesnego świata, jest mechanizmem regulującym stosunki panujące między ludźmi w różnych grupach, instytucjach, środowiskach i układach społecznych. Stanowi od wielu lat poważny problem społeczny i jedno z podstawowych zagrożeń zarówno dla rodziny, jak i poszczególnych jej członków.

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) definiuje przemoc jako celowe użycie siły fizycznej, zagrażające lub rzeczywiste, przeciwko sobie, komuś innemu lub przeciwko grupie lub społeczności, co powoduje lub jest prawdopodobne, że spowoduje zranienie, fizyczne uszkodzenie, śmierć, ból psychiczny, zaburzenia w rozwoju lub deprywację[1].

Rada Europy w rekomendacji wydanej w 1986 roku zdefiniowała przemoc w rodzinie jako „jakikolwiek czyn lub zaniedbanie ze strony jednego członka wobec innych jej członków,

[1] http://www.psychologia.edu.pl/czytelnia/59-niebieska-linia/450-przemoc-wyzwanie-dla-swiata.html; dostęp: 17.03.2014 r.

które zagrażają życiu, cielesnej bądź psychicznej integralności lub wolności innego członka danej rodziny albo poważnie szkodzą rozwojowi jego osobowości”[2].

Irena Pospiszyl określa przemoc w rodzinie jako „wszelkie nieprzypadkowe akty godzące w osobistą wolność jednostki lub przyczyniające się do fizycznej i psychicznej szkody osoby, wykraczające poza społeczne zasady wzajemnych relacji”[3].

Według Anety Styńskiej przemocą w rodzinie należy nazwać każde działanie, które przy użyciu przewagi sił jednej ze stron przeciw członkom własnej rodziny celowo narusza ich prawa i dobra osobiste, powodując szkody i cierpienie[4].

Według ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie przez „przemoc w rodzinie” należy rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób (członków rodziny, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą[5].

Zgodnie z ustawową definicją przemocy – przemocą jest nie tylko powtarzające się zachowanie, ale również pojedyncze. Może to być działanie lub zaniechanie jakiejś czynności, czyli niepodjęcie działania, niewykonanie jakiejś czynności. Zachowanie to musi być umyślne[6].

Dobra osobiste wskazane w definicji to wartości niematerialne, przynależne każdemu człowiekowi. Zakres pojęcia „dobra osobiste” zawarty jest w art. 23 kodeksu cywilnego: „Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach”[7].

Przemoc w rodzinie to zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie przeciw członkowi rodziny, naruszające prawa i dobra osobiste, powodujące cierpienia i szkody[8].

Przemoc w rodzinie charakteryzuje się tym, że:

a) jest intencjonalna – przemoc jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary,
b) siły są nierównomierne – w relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą, ofiara jest słabsza, a sprawca silniejszy,
c) narusza prawa i dobra osobiste – sprawca wykorzystuje przewagę siły, narusza podstawowe prawa ofiary (np. prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku),

---

[2] Rada Europy, *Rekomendacja Nr R(85)4: „Przemoc w rodzinie”*, przyjęta na posiedzeniu Komitetu Ministrów w dniu 26 marca 1986 r.

[3] I. P o s p i s z y l, *Razem przeciwko przemocy*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1999, s. 16.

[4] A. S t y ń s k a, *Zrozumieć przemoc. Poradnik dla doświadczających przemocy i ich bliskich*, Psychorada.pl, 2009, s. 18.

[5] Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. nr 180, poz. 493 z późn. zm.).

[6] S. S p u r e k, *Izolacja sprawcy od ofiary. Instrumenty przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013, s. 26.

[7] Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 1964 r. nr 16, poz. 93 z późn. zm.).

[8] S. S p u r e k, *Izolacja sprawcy…*, dz. cyt., s. 25.

d) powoduje cierpienie i ból – sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody, doświadczanie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony[9].

Wyróżnia się następujące kategorie przemocy:

1. Przemoc gorąca – to gwałtowny wybuch tłumionych uczuć złości, frustracji, wściekłości, który powoduje agresywne zachowania. Często przyczyny trudnych uczuć sprawcy przemocy tkwią zupełnie gdzie indziej, np. powodują je konflikty w pracy czy problemy finansowe. Sprawca, nie mogąc sobie z nimi poradzić, odreagowuje je na członkach rodziny. U podstaw przemocy gorącej leży furia, czyli wybuch skumulowanej złości lub wściekłości. Furia rozładowuje się w aktach bezpośredniej agresji fizycznej i psychicznej. Sprawca jest przekonany o swojej bezkarności oraz o bezbronności ofiary[10]. Sprawca gorącej przemocy czasem ma poczucie winy i podejmuje doraźne próby naprawienia szkód.

2. Przemoc chłodna – w przeciwieństwie do poprzedniej nie przejawia się występowaniem tak gwałtownych emocji i agresywnych zachowań. Wydaje się, że sprawca jest spokojniejszy bądź bardziej się kontroluje. Przemoc chłodna przyjmuje nieraz postać bardzo rygorystycznego stylu wychowania czy też autorytarnego traktowania dorosłych członków rodziny. Sprawca znajduje dla swoich czynów usprawiedliwienie. Przemoc bywa narzędziem do realizacji wzniosłych celów. Ważnym źródłem przemocy jest skrywane, dotkliwe poczucie niemocy, impotencji fizycznej lub psychicznej, które sprawca stara się zagłuszyć. Często przemoc związana jest z nietrzeźwością sprawców. Alkohol osłabia racjonalną kontrolę i nasila gotowość do reagowania złością[11].

Wyróżnia się następujące rodzaje przemocy:

a) przemoc fizyczna – naruszanie nietykalności fizycznej,
b) przemoc psychiczna – naruszenie godności osobistej,
c) przemoc seksualna – naruszenie intymności,
d) przemoc ekonomiczna – naruszenie własności,
e) zaniedbanie – naruszenie obowiązku do opieki ze strony osób bliskich[12].

Przemoc fizyczna – jest intencjonalnym zachowaniem powodującym uszkodzenie ciała lub niosącym takie ryzyko, to wszelkiego rodzaju działania bezpośrednie z użyciem siły powodujące uszkodzenie ciała, np. popychanie, szarpanie, ciągnięcie, szturchanie, klepanie, klapsy, ciągnięcie za uszy, włosy, szczypanie, kopanie, bicie ręką, pięścią, uderzenie w twarz – tzw. „policzek", przypalanie papierosem, duszenie, krępowanie ruchów. Celem przemocy fizycznej jest poprzez ból i poniżenie kontrolowanie i zmiana zachowań drugiej osoby[13].

Osoba ze względu na zachowanie sprawcy może być poddawana przemocy fizycznej czynnej i biernej oraz ze względu na sposób jej doświadczania – przemocy bezpośredniej i pośredniej. Czynna przemoc to potrząsanie, drapanie, popychanie, klapsy, szturchanie, przypalanie, kaleczenie, bicie ręką, paskiem, kablem. Bierna przemoc to zamykanie w odosobnionym pomieszczeniu i zagrażającym miejscu, głodzenie, zakazywanie jedzenia lub załatwiania potrzeb

---

[9] http://www.niebieskalinia.pl/edukacja/podstawowe-informacje-o-przemocy/definicje/3987-przemoc-w-rodzinie-definicja; dostęp: 17.03.2014 r.

[10] J. M e l l i b r u d a, *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, Instytut Psychologii Zdrowia PTP, Warszawa 2009, s. 14.

[11] Tamże, s. 14.

[12] http://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/8-rodzaj-przemocy; dostęp: 17.03.2014 r.

[13] Tamże.

fizjologicznych, ale także rzucanie przedmiotami, wyrzucanie ubrań z szafy czy książek, przewracanie szaf, demolowanie mieszkania. Przemoc bezpośrednia występuje wówczas, gdy osoba sama doznaje przemocy, natomiast przemoc pośrednia występuje, gdy obserwuje lub słyszy zza ściany, że osoby bliskie są bite, lub widzi konsekwencje doznanej przez nich przemocy (np. siniaki, krwiaki, złamania oraz zmienione zachowania tych osób)[14].

Przemoc psychiczna – to działania wykorzystujące świadome wpływanie jednej osoby na drugą, w szczególności na tok myślowy, postępowanie, sposób życia drugiej osoby bez jej przyzwolenia za pomocą takich narzędzi jak np. wyśmiewanie, wyzywanie, poniżanie, stosowanie gróźb, kontrolowanie, izolowanie, wmawianie choroby psychicznej, ciągłe niepokojenie, straszenie zrobieniem sobie krzywdy (samobójstwo) czy zrobieniem krzywdy ofierze, zawstydzanie, ograniczanie snu czy pożywienia, przeszukiwanie osobistych rzeczy partnera, kontrolowanie rozmów telefonicznych, sms-ów, odrzucenie emocjonalne, nadmierne oczekiwania, chorobliwa nadopiekuńczość, deprecjonowanie osiągnięć, obrażanie, wyzywanie, osądzanie, ocenianie, krytykowanie, straszenie, szantażowanie, grożenie, nieliczenie się z uczuciami, krzyczenie, oskarżanie, obwinianie, oczernianie, krzywdzenie zwierząt, czytanie osobistej korespondencji, ujawnianie tajemnic, sekretów, wyśmiewanie, lekceważenie. Przemoc psychiczna zawiera przymus i groźby. Jest częstą formą przemocy i jest trudna do udowodnienia[15].

Przemoc psychiczna czy też emocjonalna często towarzyszy przemocy fizycznej. W zaburzonym związku stanowi ona zwarty system zachowań mających na celu obniżenie poczucia wartości u partnera i uzyskanie nad nim pełnej kontroli. Przemoc ta jest podobna do tzw. prania mózgu stosowanego w niektórych krajach wobec jeńców wojennych. Metodami stosowanymi przez sprawcę są:

a) izolacja – odizolowanie ofiary od jakichkolwiek źródeł społecznego wsparcia dla jej oporu, koncentracja ofiary na relacji z prześladowcą, uzależnienie ofiary od prześladowcy,
b) monopolizacja uwagi – koncentracja na własnej sytuacji, eliminowanie bodźców nie będących pod kontrolą, uniemożliwienie podjęcia jakikolwiek działań niezgodnych z zasadą posłuszeństwa,
c) zmęczenie, wyczerpanie ofiary – osłabia psychiczną i fizyczną zdolność do stawiania oporu,
d) groźby – wywołują strach i utratę nadziei,
e) sporadyczne okazywanie pobłażliwości – pozytywnie motywuje do uległości,
f) demonstracja wszechmocy – przekonuje o daremności stawiania oporu,
g) zmuszanie do spełniania prostych wymagań – wytwarza nawyk posłuszeństwa[16].

Izolowana ofiara trzymana jest z daleka od osób dających jej wsparcie emocjonalne i od sytuacji, które pomogłyby jej utrzymać kontakt z obiektywną rzeczywistością. Sprawca przemocy zazwyczaj stopniowo odcina partnerkę od kontaktów z innymi ludźmi. Krytykuje osoby z jej otoczenia, twierdząc np., że wywierają na nią zły wpływ, domaga się by w jego obecności nie prowadziła rozmów telefonicznych. Po jakimś czasie zaczyna się obraźliwie zachowywać wobec jej przyjaciół, znajomych i krewnych, powodując, że albo oni sami unikają kontaktów, albo sama przestaje ich zapraszać, wstydząc się zachowania partnera.

---

[14] A. Widera-Wysoczańska, *Mechanizmy przemocy w rodzinie*, Difin, Warszawa 2010, s. 45.

[15] http://www.pcprkartuzy.internetdsl.pl/index.php/centrum-interwencji-kryzysowej/cik-def-przemoc-w-rodz; dostęp: 20.03.2014 r.

[16] *Problemy przemocy w rodzinie. Materiały szkoleniowe dla osób interweniujących i pomagających*, Instytut Psychologii Zdrowi PTP Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, część 4, s. 1.

Niektórzy sprawcy pilnują swoich partnerów praktycznie cały czas, kontrolują, telefonując wielokrotnie. Często, kiedy osoba (bardzo często kobieta) kobieta pracuje zawodowo, zmuszona jest do trzymania się określonych reguł. Nie wolno jej mówić, co się dzieje u niej w domu. Jest sztywna i nienaturalna. Izolacja narasta, ponieważ ukrywa ona swoje uczucia, myśli i prawdę o swoim życiu[17].

Gdy ofiara jest już odizolowana, partner zaczyna wywierać na nią ogromy, zmonopolizowany wpływ. Stale bombardowana jest fałszywymi informacjami i zniekształconym systemem wartości, a przy tym nie ma wokół siebie nikogo, kto by ją wsparł i poparł jej punkt widzenia. Ofiara jej krytykowana, często przy ludziach. W wielu wypadkach sprawca powtarza jej, że jest zła, głupia i chora psychicznie, obrzuca ją wyzwiskami, powtarza insynuacje co do jej kontaktów seksualnych z innymi mężczyznami. Poniżenie powoduje, że ofiara zaczyna myśleć o sobie jak o kimś, kto zasługuje na nieludzkie traktowanie[18].

W końcu ofiara koncentruje się na spełnianiu wymagań i zachcianek partnera. Sprawca domaga się, by spełniała jego wymagania odnośnie: jedzenia, ubierania się, wydawania pieniędzy, urządzenia domu, wychowania dzieci, sposobu porozumiewania się. Wymaga, by partnerka podawała posiłki o określonej porze, żeby składały się z określonych dań i potrafi zmieniać te wymagania nawet kilkakrotnie w ciągu dnia. I choć ofiara stara się sprostać tym wymaganiom, to żądaniom nie ma końca i mimo wszelkich starań partner nigdy nie będzie zadowolony. Własne pragnienia, uczucia i poglądy kobiety przestają się liczyć[19].

W przypadku przemocy emocjonalnej efekty działań sprawcy są mniej widoczne na zewnątrz i łatwiej je ukryć przed innymi. Przemoc psychiczna może być jedynym rodzajem przemocy, którą stosuje sprawca wobec ofiary. Może też współwystępować z innymi rodzajami przemocy. Ze względu na charakter tego rodzaju dominacji stosują ją zarówno kobiety, jak i mężczyźni względem siebie[20].

Przemoc seksualna – to zmuszanie do różnego rodzaju niechcianych zachowań w celu zaspokojenia potrzeb seksualnych, np. wymuszanie pożycia seksualnego czy wymuszanie nie akceptowanych form współżycia seksualnego, zmuszanie do niechcianych praktyk seksualnych, obmacywanie, gwałt, demonstrowanie zazdrości, wyśmiewanie ciała, komentowanie szczegółów anatomicznych, krytyka zachowań seksualnych, zmuszanie do oglądania materiałów pornograficznych, zmuszanie do obcowania seksualnego z innymi osobami. W odniesieniu do dzieci określa się ją jako wykorzystywanie seksualne, tj. każde zachowanie osoby dorosłej, które prowadzi do seksualnego zaspokojenia kosztem dziecka[21].

Przemoc seksualna polega na zmuszaniu osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, kontynuowaniu aktywności seksualnej, gdy osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania jej o zgodę lub gdy na skutek zaistniałych warunków obawia się odmówić. Przymus może polegać na bezpośrednim użyciu siły lub emocjonalnym szantażu. Przemoc ta służy zaspokojeniu potrzeb sprawcy dotyczących głównie poczucia mocy, władzy, wartości, a także przyjemności seksualnej[22].

---

[17] Tamże, s. 2.

[18] J. M e l l i b r u d a, *Przeciwdziałanie*..., dz. cyt., s. 22–23.

[19] *Problemy przemocy w rodzinie. Materiały*..., dz. cyt., s. 3.

[20] A. S t y ń s k a, *Zrozumieć przemoc*..., dz. cyt., s. 31.

[21] http://www.pcprkartuzy.internetdsl.pl/index.php/centrum-interwencji-kryzysowej/cik-def-przemoc-w-rodz; dostęp: 20.03.2014 r.

[22] http://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/8-rodzaj-przemocy. dostęp: 17.03.2014 r.

Przemoc ekonomiczna – ma na celu uzależnienie finansowe od sprawcy oraz wiąże się z celowym niszczeniem czyjejś własności, pozbawianiem środków lub stwarzaniem warunków, w których nie są zaspokajane niezbędne dla przeżycia potrzeby, np. ograniczanie dostępu do wspólnych środków finansowych, niezaspokajanie podstawowych potrzeb materialnych rodziny, okradanie, odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, zaciąganie kredytów wbrew woli współmałżonka „na wspólne konto", wydzielanie pieniędzy, zniechęcanie do podjęcia zatrudnienia, dysponowanie czyjąś własnością, niszczenie rzeczy, włamanie do zamkniętego osobistego pomieszczenia, kradzież, używanie rzeczy bez pozwolenia, sprzedawanie osobistych lub wspólnych rzeczy bez uzgodnienia, zmuszanie do spłacania długów, przeglądanie dokumentów, korespondencji[23].

Zaniedbanie – naruszenie obowiązku opieki ze strony osób bliskich. Jest formą przemocy ekonomicznej przejawiającej się w zaniedbywaniu potrzeb żywieniowych, higienicznych, medycznych – jako stanu wynikającego z braku dbałości czy też opieki, stosowanego najczęściej wobec dzieci, osób starszych, niepełnosprawnych, chorych. Oznacza np. niedawanie środków na utrzymanie, pozbawianie jedzenia, ubrania, schronienia, brak pomocy w chorobie, nie udzielenie pomocy, uniemożliwianie dostępu do miejsc zaspokojenia podstawowych potrzeb: mieszkania, kuchni, łazienki, łóżka itp.[24]

Zaniedbanie fizyczne dziecka jest pozbawieniem go przedmiotów niezbędnych do jego rozwoju: niedostarczanie dziecku jedzenia, ubrania, schronienia, opieki lekarskiej, szczepień, higieny, a także pozostawianie dziecka bez opieki lub pod niewłaściwą opieką i narażenie dziecka na niebezpieczeństwo[25].

Tabela 1. Formy i skutki przemocy w rodzinie

Rodzaje przemocy	Formy przemocy	Skutki przemocy
Przemoc fizyczna	szarpanie, kopanie, popychanie, obezwładnianie, duszenie, odpychanie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, bicie otwartą ręką, pięściami, różnymi przedmiotami, przypalanie papierosem, topienie, polewanie substancjami żrącymi, użycie broni, pozostawienie w niebezpiecznym miejscu, nieudzielenie niezbędnej pomocy itp.	bezpośrednie: uszkodzenia ciała – urazy, rany, złamania, stłuczenia, zadrapania, siniaki, poparzenia; skutki pośrednie: choroby w wyniku powikłań i stresu, zespół stresu pourazowego, życie w chronicznym stresie, poczuciu zagrożenia, strachu, lęku, napady paniki, bezsenność, zaburzenia psychosomatyczne itp.;
Przemoc psychiczna	wyśmiewanie opinii, poglądów, przekonań, religii, pochodzenia, narzucanie swojego zdania, poglądów, stałe ocenianie, krytyka, wmawianie choroby psychicznej, izolowanie, kontrolowanie, ograniczanie kontaktów z innymi ludźmi, wymuszanie posłuszeństwa i podporządkowania, ograniczanie snu, pożywienia i schronienia, wyzywanie, używanie wulgarnych epitetów, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie, stosowanie gróźb, szantażowanie itp.	zniszczenie poczucia mocy sprawczej ofiary, jej poczucia własnej wartości i godności, uniemożliwianie podjęcia jakichkolwiek działań niezgodnych z zasadą posłuszeństwa, osłabianie psychicznych i fizycznych zdolności stawiania oporu oraz wyrobienie przekonania o daremności jego stawiania, odizolowanie od zewnętrznych źródeł wsparcia, całkowite uzależnienie ofiary od prześladowcy, stały strach i utrata nadziei, choroby psychosomatyczne, ciągły stres, zaburzenia snu itp.

[23] http://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/8-rodzaj-przemocy; dostęp: 17.03.2014 r.

[24] Tamże.

[25] A. Widera-Wysoczańska, *Mechanizmy przemocy*..., dz. cyt., s. 45.

Przemoc seksualna	gwałt, wymuszanie pożycia seksualnego, nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, zmuszanie do seksu z osobami trzecimi, sadyzm w pożyciu, wyśmiewanie wyglądu, ciała i krytyka zachowań seksualnych itp.	obrażenia fizyczne, ból i cierpienie, obniżona samoocena i poczucie własnej wartości, utrata poczucia atrakcyjności i godności, zaburzenia seksualne, oziębłość, zamknięcie się/lęk, strach, unikanie seksu, uogólniona niechęć i obawa do przedstawicieli płci sprawcy przemocy itp.
Przemoc ekonomiczna	okradanie, zabieranie pieniędzy, niełożenie na utrzymanie, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, niezaspokajanie podstawowych, materialnych potrzeb rodziny, szantażowanie, zaciąganie długów i kredytów bez zgody współmałżonka, zmuszanie do pożyczek, uniemożliwianie korzystania z pomieszczeń niezbędnych do zaspokajania potrzeb (kuchnia, łazienka) itp.	całkowita zależność finansowa od partnera, niezaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, bieda, zniszczenie poczucia własnej godności i wartości, znalezienie się bez środków do życia

Źródło: http://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/8-rodzaj-przemocy; dostęp: 17.03.2014 r.

Istniej również tzw. przemoc rozmyta. Urazy doznane w jej wyniku są postrzegane jako nieważne i nikt nie chce wziąć za nie odpowiedzialności. Są to celowe działania sprawcy, jednak postrzegane przez społeczeństwo jako nieintencjonalne. Są to np. niby przypadkowe uszkodzenia ciała dziecka, zaniedbywanie emocjonalne i fizyczne usprawiedliwiane sytuacją w rodzinie, niejasne granice intymne widziane jako społecznie powszechne (np. wspólne kąpiele z dzieckiem, całowanie, zbędne lub przedłużające się zabiegi medyczne). Są to też trudne do rozpoznania akty popełniane pod pretekstem dobrych intencji, m.in. zachowania związane z patologiczną nadopiekuńczością, nadkontrolą (brak możliwości samodzielnego wykonywania różnych czynności), izolowaniem społecznym (np. niewychodzenie na podwórko, brak kontaktów z rówieśnikami)[26].

Przemoc w rodzinie zwykle powtarza się według określonego schematu, są trzy powtarzające się fazy.

Faza narastania napięcia. W fazie pierwszej partner jest napięty i stale poirytowany. Każdy drobiazg wywołuje jego złość, irytację, często robi awanturę, prowokuje kłótnie. Może poniżać partnerkę, poprawiając swoje samopoczucie. Staje się coraz bardziej niebezpieczny. W tej fazie często zaczyna pić, przyjmować narkotyki lub inne substancje zmieniające świadomość. Sprawia wrażenie, że nie panuje nad swoim gniewem. Kobieta stara się jakoś opanować sytuację – uspokaja go, spełnia wszystkie zachcianki, wywiązuje się ze wszystkich obowiązków. Często przeprasza sprawcę. Niektóre kobiety w tej fazie mają różne dolegliwości fizyczne, jak bóle żołądka, bóle głowy, bezsenność, utratę apetytu. Inne wpadają w apatię, tracą energię do życia lub stają się niespokojne i pobudliwe nerwowo. Jest to wynik narastania napięcia, które po pewnym czasie staje się nie do zniesienia. Zdarza się, że kobieta wywołuje awanturę, aby mieć to za sobą[27].

---

[26] A. Widera-Wysoczańska, *Mechanizmy przemocy*..., dz. cyt., s. 35.

[27] http://www.niebieskalinia.pl/edukacja/podstawowe-informacje-o-przemocy/wybrane-informacje-i-artykuly/4046-cykl-przemocy-w-rodzinie; dostęp: 17.03.2014 r.

Faza gwałtownej przemocy. Druga faza przemocy w rodzinie to gwałtowna przemoc. Partner wpada w szał i wyładowuje się. Z mało istotnych powodów dochodzi do ataku agresji sprawcy i rozładowania przez niego złości. Skutki użytej przemocy mogą być różne – podbite oko, połamane kości, obrażenia wewnętrzne, poronienie, śmierć. Ofiara znajduje się w stanie szoku, stara się uspokoić sprawcę i ochronić siebie. Zazwyczaj, niezależnie od tego, jak bardzo się stara, wściekłość partnera narasta coraz bardziej. Czuje się bezradna, bo ani przekonywanie sprawcy, ani bycie miłą, ani unikanie, ani bierne poddawanie się mu nie pomaga i nie łagodzi jego gniewu. Nie może uwierzyć, że to się na prawdę stało. Odczuwa wstyd i przerażenie. Jest oszołomiona. Staje się apatyczna, traci ochotę do życia[28].

Faza druga jest najkrótsza, trwa zwykle nie dłużej niż 24 godziny. Jest skutkami są obrażenia ciała, a nawet śmierć. Po ataku zwykle dochodzi do spadku napięcia i obniżenia poziomu agresji sprawcy[29].

Faza miodowego miesiąca. Gdy sprawca wyładował już swoją złość i wie, że posunął się za daleko, nagle staje się inną osobą. Szczerze żałuje za to, co zrobił, okazuje skruchę i obiecuje, że to się nigdy nie powtórzy. Stara się znaleźć jakieś wytłumaczenie dla tego, co zrobił, i przekonuje ofiarę, że to był jednorazowy, wyjątkowy incydent, który już się nigdy nie zdarzy. Sprawca okazuje ciepło i miłość. Staje się znowu podobny do tego, jaki był na początku znajomości. Przynosi kwiaty, prezenty, zachowuje się, jakby przemoc nigdy nie miała miejsca. Rozmawia z ofiarą, dzieli się swoimi przeżyciami, obiecuje, że nigdy już jej nie skrzywdzi. Dba o ofiarę, spędza z nią czas i utrzymuje bardzo satysfakcjonujące kontakty seksualne. Sprawca i ofiara zachowują się jak świeżo zakochana para. Ofiara zaczyna wierzyć w to, że partner się zmienił i że przemoc była jedynie incydentem. Czuje się kochana, myśli, że jest dla niego ważna i znowu go kocha. Spełniają się jej marzenia o cudownej miłości, odczuwa bliskość i zespolenie z partnerem. Życie we dwoje wydaje się piękne i pełne nadziei. Ale faza miodowego miesiąca przemija i znowu rozpoczyna się faza narastania napięcia. Prawdziwe zagrożenie, jakie niesie ze sobą faza miodowego miesiąca, jest związane z tym, że przemoc w następnym cyklu jest zazwyczaj gwałtowniejsza[30].

Na początku występowania przemocy okres miodowy jest pozytywny, ale z czasem sprawca dostrzega bezradność ofiary i traci poczucie winy. Agresja staje się instrumentem stosowanym do kontrolowania i manipulowania ofiarą. Cykl przemocy powoduje, że relacje między partnerami stają się naprzemienne i niestabilne[31].

Faza miodowego miesiąca ma ogromne znaczenie dla związków opartych na przemocy, ponieważ „zabezpiecza" sprawcę przed odwetem lub odejściem ofiary, która stanowi dla niego dostępne źródło wyładowania[32].

W fazie ostrej przemocy oraz zaraz po niej ofiary poszukują pomocy, wzywają policję lub uciekają do schronisk. Ale już w następnej fazie unikają kontaktów z innymi i mają pozorne poczucie odzyskiwania kontroli nad sytuacją[33].

---

[28] S. S p u r e k, *Izolacja sprawcy*..., dz. cyt., s. 27.

[29] *Zjawisko przemocy we współczesnym świecie. Wybrane aspekty*, pod red. J. M a c i a s z e k, Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli: Instytut Socjologii Stalowa Wola 2010, s. 39.

[30] S. S p u r e k, *Izolacja sprawcy*..., dz. cyt., s. 28.

[31] *Zjawisko przemocy we współczesnym świecie. Wybrane*..., dz. cyt., s. 40.

[32] Tamże, s.41.

[33] H. D. S a s a l, *Przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPA, Warszawa 2005, s. 31.

Podsumowanie

W społecznej świadomości od dawna funkcjonuje wiele mitów i stereotypów na temat rodziny, hierarchii w niej panującej i obowiązków poszczególnych członków oraz mity dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie. Obiegowe opinie na temat przemocy wpływają na akceptację tego zjawiska i utrudniają prawidłowe reakcje społeczeństwa. Sprzyjają one sprawcy, dając mu sygnał o społecznym przyzwoleniu na przemoc i o bezkarności jego czynów. To właśnie rozpowszechniane mity często powodują, że nie potrafimy rozpoznać pewnych zachowań jako symptomów zjawiska przemocy. Przemoc jako zjawisko kojarzy się najczęściej z poważnymi obrażeniami fizycznymi, pozostawiającymi widoczne ślady na ciele ofiary. Sprawa zaczyna zasługiwać na uwagę dopiero wówczas, gdy są namacalne dowody, jak na przykład siniaki, złamania czy oparzenia. Nie zauważa się z kolei innych form przemocy psychicznej czy ekonomicznej i nie mówi się o przemocy seksualnej. W rzeczywistości przemoc w postaci poniżania, obelg, zmuszania do określonych zachowań, grożenia i zastraszania jest równie poważna i krzywdząca, szczególnie wtedy, gdy trwa latami. Społeczeństwo nie uświadamia sobie skali przemocy. Dopóki ludzie nie będą edukowani w przedmiocie rodzaju, form zjawiska, to przemoc domowa będzie nadal szeroko występującym problemem społecznym. Ofiary nie będą wiedziały, że są ofiarami, sprawcy, że są sprawcami przemocy, a świadkowie, że są świadkami.

Osoby poddane przemocy mogą powielać złe wzorce; są bardziej podatne na inne rodzaje przestępczości. Zatem zwalczanie tego rodzaju przemocy jest swego rodzaju profilaktyką i inwestycją w przyszłość – prowadzi do lepszego społeczeństwa.

Bibliografia

Mellibruda J., *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, Instytut Psychologii Zdrowia PTP, Warszawa 2009.

Pospiszyl I., *Razem przeciwko przemocy*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1999.

Problemy przemocy w rodzinie, Materiały szkoleniowe dla osób interweniujących i pomagających, Instytut Psychologii Zdrowi PTP Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, część 4.

Rada Europy, Rekomendacja Nr R(85)4: „Przemoc w rodzinie", przyjęta na posiedzeniu Komitetu Ministrów w dniu 26.03.1986 r.

Sasal H. D., *Przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPA, Warszawa 2005.

Spurek S., *Izolacja sprawcy od ofiary. Instrumenty przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013.

Styńska A., *Zrozumieć przemoc. Poradnik dla doświadczających przemocy i ich bliskich*, Psychorada.pl, 2009.

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 1964 r. nr 16, poz. 93 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. nr 180, poz. 1493 z późn. zm.).

Widera-Wysoczańska A., *Mechanizmy przemocy w rodzinie*, Difin, Warszawa 2010.

Zjawisko przemocy we współczesnym świecie. Wybrane aspekty, pod red. J. Maciaszek, Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli: Instytut Socjologii, Stalowa Wola 2010.

http://www.niebieskalinia.pl

http://www.pcprkartuzy.internetdsl.pl

http://www.psychologia.edu.pl

SUMMARY

Małgorzata Ciesielska

Types, forms and the cycle of violence

Domestic violence is a social issue which affects the main social unit, the family. People become targets of violence regardless of their social status, education or money. Violence is 'an intentional action which takes advantage of other family members, violates rights and personal interests, and causes harm and suffering'.

Violence is a common phenomenon observed in many societies. It always appears wherever the relations are unbalanced. The statistics gathered by different institutions do not really reflect the huge scale of the issue. Victims do not often report the problem as they cannot see any possibility of solving, because of fear or being scared of social stigma resulting from the myths about the subject of violence which are still present in the society.

This article presents different kinds of violence, including: physical violence, psychological abuse, sexual violence or economic abuse. It describes forms of violence and the consequences of this phenomenon. In order familiarize readers with the issue, the three stages that characterise the cycle of domestic violence have also been described.

Key words: violence, family, personal interests.